Štev. 13. V Ljubljani, 30. junija 1916. LVI. leto.

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:
Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.
Rokopisov ne vračamo.
Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . 10·— K
pol leta . . . . 5·— „
četrt leta . . . . 2·50 „
posamezna številka po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . 12 „
„ „ „ trikrat . . 10 „
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:
Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani.
Poštna hranilnica št. 53.160.
Reklamacije so proste poštnine.

Za skupno delo!

Vodstvo Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva je poslalo vodstvom Slovenske Šolske Matice, Društva slovenskih profesorjev, Društva slovenskih učiteljic in Slomškove Zveze ta-le dopis:

Cenjeno vodstvo!

Sedanja vojna, ki do temeljev pretresa ves kulturni svet, ga gotovo preobrazi tudi v prosvetnem oziru. Dolžnost nas, ki nam je pouk in vzgoja slovenskega naroda prva in najsvetejša dolžnost, mora biti, da se pripravimo za tisti čas, ko nam bo na razvalinah in grobovih, iz tisočerih ran in smrti graditi novo življenje in lepšo bodočnost ljubljeni domovini! Slovenski učitelji in slovenske učiteljice moramo storiti od svoje strani vse, kar je v naših močeh, da ne ostanejo preogromne žrtve, ki jih je zahtevala od našega naroda in jih še zahteva sedanja vojna, brez koristi za bodočnost naroda in domovine!

Treba je skupnega dela vsega slovenskega učiteljstva: ljudskošolskega, meščanskošolskega in srednješolskega!

Ob misli na domovino in slovensko mladino morajo stopiti vsi drugi oziri v ozadje! — Slovensko učiteljstvo imenujejo pionirje prosvete. S skupnim delom za kulturno bodočnost svojega naroda si hočemo tudi sedaj prislužiti to častno in časteče ime!

Mi smo kulturni delavci; a smoter kulture je poleg drugega tudi zbližanje ljudi, ki so ločeni tako ali drugače. Če gojimo kulturo vsi, ali se ne moremo združiti v vprašanjih in nalogah, ki jih stavlja kultura kot pogoje razvoja duševnih sil ter moralnega napredka našega naroda, ki si — duševno jak in kreposten — ustvari sam materialno blaginjo? Velik čas je sedaj, še večji se poraja iz sedanjosti; naj niti eden niti drugi ne zaloti majhnih in nepripravljenih ljudi!

Če more — mora! . . . Saj edinec sam
plesoč je v vetru list nagnit, usahnjen;
k svobodi pa si smelo pot ravnam,
od sile skupnosti močan, predahnjen!

Prvi ukaz je ukaz domovine! — Brezpogojno slušajoč temu povelju, ponuja podpisano vodstvo prijateljsko svojo roko k skupnemu delu preko vseh predsodkov in nasprotstev vsem, ki so dobre volje! Vse organizirano slovensko učiteljstvo, ljudskošolsko, meščanskošolsko in srednješolsko, naj se zgrne v mogočno vojsko kulturnih bojevnikov, ki hočejo nesebično z vsemi silami na temelju svojih bogatih izkušenj in modernih pridobitev vzgojeslovja in znanosti zgraditi svojemu narodu ponosno stavbo duševnih sil, kreposti in prosvete ter zagotoviti sebi in zanamcem lepše moralno in materialno stališče! Iz vrst slovenskega učiteljstva vseh kategorij poveljujoče odmeva prvi klic k združenju in zedinjenju Slovenije v okvirju naše države.

V ta namen ustanovimo **„Narodni kulturni svet vseslovenskega združenega učiteljstva“!**

Formalno predlagamo:

1. Cenjeno društvo naj se predvsem načelno izjavi, ali se hoče pridružiti skupnemu delu? Ako da, naj
2. cenjeno društvo imenuje tri svoje zastopnike, ki bi imeli pravico, oziroma pooblastilo, da govore, glasujejo in sklepajo v imenu svoje organizacije.
3. Cenjeno društvo naj vsaj v glavnih, temeljnih obrisih izdela načrt o preosnovi šolstva, kakor ga zahtevajo načela novodobne znanstveno utemeljene vzgoje in naše slovenske razmere.
4. Cenjeno društvo naj formulira svoja načela o moralnih in materialnih pravicah, dolžnostih in zahtevah slov. učiteljstva.

Odgovore — pozitivne ali negativne — prosimo **zanesljivo** poslati podpisanemu vodstvu do **dne 30. junija t. l.** Za pripravljalna, prva dela je torej časa dovolj!

Na podlagi teh odgovorov nam bo mogoče določiti kraj, dan in uro prvemu sestanku. Nanj odpošlje podpisano vodstvo poleg svojega predsednika kot sklicatelja še po enega zastopnika kranjskega, štajerskega in primorskega učiteljstva, ki jih določijo dotične deželne organizacije!

Z združenimi močmi za srečo in čast domovine!

S slovenskim tovariškim pozdravilom!

Vodstvo Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva,

v Ljubljani, dne 19. maja 1916.

L. Jelenc, predsednik. **Vil. Rus**, tajnik.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovariša“ izide dne 14. julija 1916.

Ob sklepu prvega poletja 1916 vabimo na poravnavo zaostale in na obnovitev nove naročnine. — Naš težavni položaj je razviden iz teh podatkov: Za tekoče leto ni plačalo vseletne naročnine še 325, polletne pa 78 naročnikov, oziroma naročnic, kar znači izdatno vsoto 3640 K! O dolgu izza prejšnjih let niti ne govorimo. — Jasno je, da brez sredstev ne moremo nikamor naprej. Ako se hočemo vzdržati v teh najtežjih časih, mora vsak posameznik brezpogojno storiti svojo dolžnost. K temu nas izpodbuja upanje, da pridejo po vojni tudi nam boljši časi! — Prosimo!

Vojna.

STANKO TERDAN

Po dolgih devetnajstih mesecih strahu in upov je prišlo šele sedaj na c. kr. sodnijo v Cerknem na Goriškem uradno obvestilo, da je dne 21. novembra 1914 umrl v bolnici v Felzöviközu na Ogrskem naš ljubljeni, zvesti tovariš Stanko Terdan, učitelj-voditelj v Otaležu pri Cerknem. Ob tej strašni vesti nas je objela neopisna žalost. Tovariš Trdan je bil vpoklican takoj ob prvi mobilizaciji. Odšel je na severno bojišče z bolnim želodcem. Napori vojnega viharja so popolnoma razglodali njegovo zdravje. Trdanov vojaški tovariš Adalbert Hribarnik iz Idrije, ki je začetkom tega meseca padel na ruskem bojišču, zadet v trebuh, je našega bolnega Stanka takrat spravil v bolnico. Od tedaj ni bilo glasu o njem — sedaj pa je prišla vest, ki je uničila vse naše nade, da se morda še kdaj snidemo z njim! — Stanko Trdan je bil rojen l. 1889 . v Trstu. Učiteljišče je dovršil l. 1909, definitivno pa je bil nastavljen l. 1913. Bil je učitelj v najidealnejšem pomenu te besede: delaven v šoli in izven nje, ves goreč za svoj stan, za srečo in omiko slovenske mladine; njegovo mlado življenje je obetalo najlepše plodove. Toda neugodno učiteljsko materialno stanje je zaplodilo v njem kal bolezni.

V Jagerščah in v Otaležu je moral sam kuhati najskromnejšo svojo hrano, ker mu niso dopuščala sredstva, da bi si kako drugače pomagal. Tako je prišlo, da je prihajalo delovanje želodca čim nerednejše, dokler ga bolezen, povečana do neozdravljivosti od vojnih štrapacev, ni vrgla v prerani grob: tragedija slovenskega učitelja-vojaka, ki samega sebe žrtvuje domovini! — Stanko Trdan je bil navdušen Sokol. Kot član Sokola v Cerknem je iz daljnih svojih hribov redno prihajal k telovadbi, da je tako na eni strani utrjal odporno silo svojega telesa, na drugi strani pa dajal vsej svoji okolici najlepši zgled neumornega dela, požrtvovalnosti, navdušenja in izpopolnjevanja. Bil je tudi član trobentaškega zbora. S svojim tihim, a kremenitim značajem, s plamenečo ljubeznijo do vsega, kar je lepo, vzvišeno, dobro in plemenito, si je pridobil najsplošnejše simpatije, da ga ni danes znanca, ki bi ne obžaloval njegove zgodnje smrti! Na daljni ogrski zemlji je omahnil v grob mož, tovariš in brat najlepših vrlin, po telesu in duši slika in vzor krepostnega sina slovenske zemlje!

Bodi ti, dragi naš Stanko, v naših srcih ohranjen neminljiv spomin! Slava ti, junače naš mili!

*

IZ VARŠAVE.

Varšavsko vseučilišče ima lepe prostore v skupini poslopij sredi mesta. Slušateljev je nad 1200. V knjižnici se čuti pomanjkanje strokovne znanstvene literature. V zgodovinskem oddelku se pogrešajo zlasti poljska zgodovinska dela, ker se je vseučiliška knjižnica pod rusko upravo jako ogibala poljske literature. — Največ odporne sile je pokazala znanost. Znanstvena društva skoraj nemoteno nadaljujejo svoje delo. Glavno »Varšavsko znanstveno društvo« je tudi med vojno ohranilo svojo znanstveno in gmotno solidnost. Lepo se razvija društvo prijateljev zgodovine Varšave. V Varšavo prihajajo tudi nemški učenjaki. Stalno se je naselil arhivar dr. Warschauer, ki je odkril v Varšavi mnogo zapuščenih arhivov, v katere doslej še ni pogledalo nobeno nerusko oko. Poljski arhivarji in knjižničarji marljivo zbirajo gradivo za poljsko zgodovino med svetovno vojno. Med drugimi zanimivostmi se na primer nahaja vojaški rusko-ogrski slovarček, tiskan leta 1913.

*

VOJAŠKI DOPUSTI.

Kam se pošlje prošnje, ki jih napravijo svojci vpoklicanih? Občinski uradi smejo potrditi na prošnji za dopust, da je res potrebno, da se dotičniku dovoli dopust. Seveda se mora župan prepričati, ali bo dotičnik res tudi pomagal domačim pri delu. Prošnja naj se pošlje naravnost na poveljstvo oddelka, pri katerem dotičnik služi, ali pa se pošlje njemu samemu, da jo predloži na raportu. — Občinam se je naročilo, naj pojasnijo ljudem, da je pošiljanje prošenj za dopuste na razna ministrstva in vojaška poveljstva brezuspešno.

*

OBRAMBNA DRUŠTVA.

Vlada je »Südmarki« dovolila loterijo za vojne domove. Naseljevalno društvo »Heimstadt« poroča o svojem delovanju v letu 1915, da se je poleg 51 obstoječih podružnic in 17 plačilnic ustanovila še ena nova podružnica in ena plačilnica (»v. Tirpitz« na Dunaju). Dohodkov je bilo 11.339 K. Navzlic manjšim sredstvom je kupila 3 nova zemljišča s 49 hektari, in sicer 2 iz slovenskih rok. Vse naseljevalno ozemlje obsega 300 hektarov; na dveh tretjinah je sedaj 14 družin z 81 osebami, zadnjo tretjino so obdelovali najemniki ali pa ruski ujetniki. Po vojni misli društvo popolno skrbeti za vojne sirote, za vojne domove in naseljevati nemške koloniste iz Rusije po naših krajih.

*

VAŽNA RAZSODBA UPRAVNEGA SODIŠČA V ZADEVI PRISPEVKA ZA PREŽIVLJANJE SVOJCEV MOBILIZIRANCEV.

C. kr. upravno sodišče je pred kratkim razpravljalo o pritožbi A. B. glede prispevka za preživljanje. A. B. je prosil pri komisiji za preživljanje državne pod-